

Miután az abnormalis fejlettségű gyermekek olyan specialis bánásmódot igényelnek, a melyet egy nagyobb létszámmal dolgozó nyilvános tanintézetbe való felvétel alkalmával kell jól megvizsgálni a növendékeket, még pedig az iskolaorvos segítségével, mert a szülők sokszor magok sem bírnak tudomással gyermekük kevésbé feltűnő testi fogyatkozásáról, vagy ha tudnak is, szégyenlik azt bevallani, sőt esetleg szándékosan el is tagadják. Mindezekre nézve igen sok érdekes példát hoz fel Altenburg a saját tanítói gyakorlata köréből. Értékezése, mely 76 lapra terjed — mintegy új oldalról gazdagítja a Schiller-Ziehen-féle vállalat tartalmát, mert a pädagogiai lélektan gyakorlati kérdéseivel foglalkozik, az iskola belső-szellemi életével, melyre a mi pädagogiai irodalmunkban oly kevés gondot fordítanak. Művében a tudomány színvonalán álló elmélet ölelkezik a gyakorlati tanférfitú tapasztalatainak gazdagságával s az érdekesen illusztrálja azt a tételt, hogy minden elmélet a gyakorlat kedvéért van, nagyrészt abból ered s egészen az a czélja.

Sárospatak.

SZÉKELY GYÖRGY.

Gustav Hecke : Systematisch-kritische Darstellung der Pädagogik John Lockes. Ein Beitrag zur Geschichte der Pädagogik und Philosophie. Gotha. 1898 Friedr. Andr. Perthes..

A XVIII. század maga-magát nevezte *siècle éclairé*nek a kiderülő, a ködöt és felhőt eloszlató égtől. Ez az ég az emberi ész, a mi pedig homályba borítja : a balitéletek és hitelvek. A szellemi látóhatárt a *raisonnement* világosítja meg, az állítólagos sötétség ellen a bölcelet nevében indul meg. A előcsapatokat az *angol sensualismus* szolgáltatja, melynek patriarchája *Locke*, «a légbőlsebb angolok egyike» (Lewes). Melléje sorakozik az ébresztő *raisonnement* gárdája. Az angolok ma is *Locke*-ot tartják első neveléstani írójuknak. Igaz ugyan, hogy ajánlata : *a gentleman* képzésében a classikus tanulmányok a *gyakorlati ismeretekkel* szemben szoruljanak háttérbe és lépjen *a magánnevelés* a nyilvános elébe, — a régi latin iskola tekintélyét még hazájában sem ingatta meg, de tervei és felvetett eszméi a francia és német nevelés-tan kifejlődésére nagyon termékenyítőleg hatottak, és nevelésének ideálja a gyakorlati angolnak mindig hű képét állítja elének.

Lecke pädagogiai nézeteinek főforrása : *Some thoughts concerning education*. (1693.) Ennek és a többi műveinek felkutatásával és bő irodalmi készültséggel, nemkülönben nagy tárgyszeretettel írta meg *Hecke* úttörő tanulmányát. *Czélja* egyrészt *Locke* nevelés-tanának rendszeres és kritikai előadása, másrészt pedig annak kimutatása, hogy *Locke* pæda-

gogiája *eredeti*, semmi vonatkozásban vagy függésben nincs sem előzőivel, sem kora fróival. Neveléstanát egy időben írta *Essay-jével*, *neveléstudományának háttere s kulcsa egyedül az Essay ismerettani és lélektani nézetei* (53. l.) a *kortársakat* pedig jóformán nem is ismerte.

Mivel még a *Rein, Encykl. Handbuch d. Pädagogik* IV. kötetében (582—596) is azt olvassuk *E. v. Sallwürk* tollából: «Man möchte erwarten, dass der Begründer der neuen Psychologie, deren ganzer Inhalt von der Entstehung u. Verarbeitung der Vorstellungen handelt, auch seine Pädagogik auf diesen Grund aufbauen würde. Die Gedanken über Erziehung erfüllen von solchen Erwartungen nicht» (586. l.) — érdemes a szerző vállalatát legalább főbb vonásokba megismerni.

Az *első rész* (4—33. l.) Locke pädagogiájáról hű és világos összefoglalást nyújt. A nevelés Locke szemében általában az a gondolkodás és vezetés, melyet a felnőttek adnak a gyermekeknek, hogy testben és lélekben egészségesekké válván, a boldogságot elérhessék. (*Educat. I.*) Részletesen szól aztán a testi, értelmi és erkölcsi nevelésről. Az *akarat nevelése* szerinte az értelem ethikai szempontból való művelése, mely az erények megszerzésében és az Isten akaratára tekintő cselekvésben nyilatkozik meg. Az *értelem nevelésében* a gondolkodás alaki műveltsége a fő, megindítója az igazságra való törekvés. Kiemeli aztán a játék és tudásvágy fontosságát, melynek lélektani jelleme Locke bölcséletében gyökerezik. A *realis ismeretek* nem pontosak, «a nevelésnek csak kis részét teszik». A némes ember ily műveltségre tegyen szert és oly ismeretekre, melyeknek a gyakorlati életben hasznát veszi. Nagyon értékesek aztán az egyes tárgyak didaktikai értékéről és módszeréről tett megjegyzései.

A *második rész* (34—50) fontossága abban rejlik, hogy Locke életében, nevelői működésében azon mozzanatokat emeli ki, melyek egyenes hatással voltak *önállóságának* kifejlődésére.

A *harmadik rész* (50—86) a tulajdonképeni főrésze az egész munkának. Kimondván Locke pädagogiájának önállóságát, *bölcséletéből fejti ki alaptanainak gyökérszárait*. Ez a legnehezebb, de legsikerültebb rész, bár végső következtetéseit kételkedve fogadjuk. *Hecke* e fejezetben *új csapáson* indul és fejtegetései bölcsellettörténeti szempontból is számottevők. Szerinte Locke sem nem tisztán empirista vagy sensualista, mint a bölcsellettörténetek *V. Cousintól* egészen *K. Fischerig* hajtogatják, sem nem tisztán rationalista vagy intellectualista, mint *Th. E. Webb* hiszi. Bölcselete igazában e két irány elválaszthatatlan vegyülete. (53. l.) Csak e felfogással lehet Locke gondolatait a nevelésről megérteni. Tagadhatatlanul szép és hasznos e fejezet, ebből látjuk, hogy nézetei a nevelésről a legkülönbözőbb, részben ellenmondó elveken nyugsznak. *Érintkezik bennök ismerettanának empirismusa, vallási rationalismusa, az*

eudaimonismus, etikájának determinismusa és intellectualis indeterminismusa, államtanának constitutionalismusa. Az eszmék egységes logikai kifejezésének hiányát Locke sajátos életviszonyai és gondolkodásának történeti kifejlődése magyarázza meg; pädagogiája formális vonatkozásaiban befejezetlen. (86. l.)

Az ötödik rész (81—125) értékes kritikai megjegyzéseket tartalmaz, melyből megtudjuk, hogy Locke könyve az újkor jellemének első képviselője, összekötő kapocs Comenius és a *philanthropisták* közt. A középkori békókból kiszabadult *ujkori nevelés első törvénykönyve*, szerzője pedig mint az ész vallásának harczosa és a független philosophia apostola méltán nevezetik a modern kor vezető elméjének. A szerző szerint nála találjuk az *első kísérletet a pädagogiának a lélektanra és erkölcsstanra való helyezésére*. Persze ezt csak akkor mondhatja, ha *Vives Lajos* humanista ez irányu úttörő munkásságát nem veszi tekintetbe.

BIHARI F. IMMÁNUEL.

- a) **Die gesundheitliche Überwachung der Schulen.** Ein Beitrag zur Lösung der Schularztfrage, von Hans Suck, ordentlicher Lehrer an der Sophienschule zu Berlin. Hamburg und Leipzig. Verlag von Leopold Voss. 1899.
- b) **Hygienische Schulreform.** Ein Wort an die Gebildeten aller Stände, von Professor Dr. med. u. phil. H. Griesbach; Megjelent ugyanott.

Az iskola egészségügyével foglalkozik ama két művecske, melynek czímeit a cikk élére állítottuk. Mind a két művecske nemcsak a szakférfiaknak szól, hanem minden művelt emberhez fordul.

Az első az iskolaorvosi intézmény reformjával foglalkozik, mely tudvalevőleg éppen most nálunk is napirenden van.

Nálunk azonban eddig csak az állami középiskolákban alkalmaztak iskolai orvosokat, de ép úgy kívánatos volna ilyeneket — mint ezt tényleg Német-, Francia- és Svédország megtette — a népiskolákban is alkalmazni.

Szerzőnk rövid visszapillantást vet az iskolai orvosi intézmény létrejöttének történetére és kimutatja, hogy ez intézményt először az 1869-ik évben Innsbruckban tartott természettudományi közgyűlésen hozták szóba, de legbehatóbban tárgyalták a genfi 1882 évben tartott nemzetközi pädagogiai gyűlésen, hol Cohn Ármin, a híres orvos, referálása mellett e kérdés fölött igen élénk diskussio fejlődött.

Igen fontos kérdés már most az, mikép végezze az iskolai orvos fontos functióit. Tudvalevőleg nálunk a középiskolai orvostól — a csekély tiszteletdíjért — olyan sokat követelnek, hogy ha ez mind elvégezné az